

S úžasem četl jsem, že sbor obecních starších

Král. hlav. města Prahy povolil jakémusi páteru *Svojsíkovi* 1000 K — na cestu kolem světa! Dotazoval jsem se všude, jakým způsobem došlo k tomuto usnešení, jež odhalilo dotud neznámé fondy města Prahy a neobyčejnou štedrost pražského obecního zastupitelstva. Zdá se, že rázem rozřešena celá palčivá otázka subvencování českých literátů a novinářů. Fond, který obec Král. hlav. města Prahy ve své osvědčené munificenci přichystala pro podpory na cestování kulturně činných českých lidí, musí být velký, nejméně nějakých 50.000 K ročně, soudě dle toho, že páteru *Svojsíkovi*, pánovi kulturně a literárně dosud málo významnému, bylo dáno 1000 K na sportovně-turisticky-zábavnou cestu kolem světa. Máme u nás přece nejméně 200—300 lidí literárně, novinářsky a kulturně významných aspoň tak jako páter *Svojsík*. Musí to být tedy fond neobyčejně veliký, a tato munificence pražské municipality, při překérním stavu obecních financí, je tím úctyhodnější. Literátům otvírají se nejrůzovější vyhlídky do budoucnosti. A jak vysoké budou tyto podpory na cesty! Dostal-li páter *Svojsík* 1000 K, dostane *Vrchlický*, *Svatopluk Čech*, *Jirásek*, *Štech*, *Rais*, *Kronbauer*, *Arbes*, *Šimáček*, *Klásterský* atd. nejméně po 10.000 K. Víťáme proto vše tuto opravdu královskou munificenci pražské municipality s vřelou vděčností, jenom nechápeme, proč se začalo zrovna — s páterem *Svojsíkem*, který podle všeho teprve hodlá zahájit literární kariéru. Jednalo-li se o pátera, byl tu *Brodský*, *Baar*, *X. Dvořák* a jiní. Nebo snad budou podporováni hlavně talenty *mladší*, teprve se vyvinující? Pak byla by zásluha naší municipality tím větší.

Pan Chalupný — poctivec a myslitel

V Přehledu z 3. února [1906] snaží se p. Chalupný vyvrátit můj článek *Staronová fráze o hyperkriticismu z 1. čísla Volných směrů¹ prostředky venkoncem nepoctivými a ovšem marně.*

Moje kritika jest prý špatná, nesvědomitá, poněvadž čerpá ze „zkaleného pramene Národních listů“. *Nikoliv!* Pan Chalupný lže: čerpal jsem z *jeho vlastních slov*, z *jeho vysvětlení*, podaného v Národních listech 15. prosince [1905]! Slovo hyperkriticismus jest *vlastním slovem* p. Chalupného a *není* vyňato z první lokálky Národních listů (14. prosince)!

1 - [Viz Kritické projevy 6, str. 129 a n.]

Z vysvětlení p. Chalupného jest patrné, že p. Chalupný uznává „nezdravý hyperkriticismus některých českých kruhů“ (ipsissima verba!) a že spor mezi ním a Národními listy byl jen o *věc podružnou* (sám p. Chalupný píše zde: „řeč moje... nabyla směru a významu *poněkud jiného*, než skutečně měla“), totiž: je-li tímto nezdravým stavem vinen *pouze* vliv prof. Masaryka nebo *vedle* něho ještě vlivy jiné.

Já parafrazoval ve Volných směrech myšlenku p. Chalupného, respektive účastníků schůze „Jungmannovy“, s největší možnou péčí a přesností. Píšu: „A mladí pánové po delších výkladech usnesli *prý* se na tom, že vskutku rozmáhá se v našem literárním životě hyperkriticismus — kriticismus upřílišený a proto škodlivý. Jest *prý* to vliv realismu *jednostranně* chápaného a ovšem cosi nezdravého.“

Všimněte si dvojího *prý*: tím jsem naznačil, že nereferuju přímo, nýbrž z jiného referátu. A ovšem přímo referovat jsem *nemohl*, poněvadž jsem na debatní večer „Jungmannův“ nebyl vůbec pozván! A „Jungmann“ sám, pokud vím, oficiálního referátu o večírku nevydal! Posmíval-li se mi p. Chalupný, že jsem se informoval o věci z Národních listů, zplodil vtip velmi problematický. Sfouknu mu jej hned otázkou: Proč pak posílal vysvětlení svoje do těchž Národních listů?! Snad proto, aby se z nich nikdo o věci neinformoval? Mohl bych odpovědět: *žel*, ano, díky vzorné realistické publicistice a její horlivé zpravodajské službě *jsem nucen* se informovat o životě v její straně nebo o tom, čemu se tak říká, z Národních listů!

Nikolii! Faktum, na němž jsem postavil svůj článek, stojí pevně a nedá se zатуšovat a odelhat!

Jest prostě *pravdou*, že v „Jungmannu“ *byla ražena fráze o hyperkriticismu*; přitom jest docela lhostejno, usnesli-li se na ní pánové formálně nebo pouhým konsensem; soudhou jest dále, že p. Chalupný s tímto nonsensem, s tímto logickým monstrem souhlasí ve svém vysvětlení v Národních listech z 15. prosince a že je přijímá!

A účelem mého článku ve Volných směrech nebylo, jak nalhává p. Chalupný, dokázati trivialitu, „že dobrá kritika je nutná“ — nýbrž dokázati, že pojem „hyperkriticismus“ jest „*logická, noetická absurdnost*“ (cituju z Volných směrů str. 40), že jest to „*pustá fráze*“ a ne myšlenka, pustá fráze, kterou vyvrací všechno literární myšlení nejlepších spisovatelů, jež jsem ne „*citoval*“, nýbrž *vysvětlil* v jich poměru ke kritické ideji.

Nepotřeboval jsem ke svému článku vědět nic, než že byl na schůzi stvořen logický nonsens „hyperkriticismu“ a že tímto pseudopojmem bylo operováno. Z toho jsem pochopil již nevyvratně, že pánům jest *sama logika* kriticismu španělskou vesnicí, že pracují shnilým, nemožným logickým nástrojem! Jaké pak mohou býti výsledky?! *Takové, jaké jsou*. Dnes dostal jsem pozvání k debatě: „Je hyperkriticismus v českém životě?“ Jak vidět, operuje se logickým monstrem klidně dál. Nikdo nevidí, že sama otázka taktó formovaná je nesmyslem, absurdností. Odpověděl jsem pánům, že „hyperkriticismus“, který mají na jazyku, jest *nesmyslná fráze*. Jediná otázka, kterou se máš ptát před kritikou, jest jen: má kritik *pravdu*? Viděl správně, *hlouběji, zákonněji* než kritisoovaný? Když ano, pak jest všechno další

1 - O p. Chalupném osobně netvrdil jsem nic než toto: „...v studentském spolku, v němž hlavní slovo vedl p. Chalupný“. To je to mstivě „osobní napadnutí“, o němž bájí poctivec p. Chalupný!

nesmyslem. Pak nemohl a nemůže *nikdy* škoditi, ať napsal svoji kritiku ve Vídni nebo v Praze, v létě nebo v zimě, pak není *nikdy* nemístný, upřílišený, nevhodný atd. Neboť to všechno jest jen vnějšková řeč pohodlnosti a zbabělosti.

Tím jsem s otázkou věcně hotov.

Žel, že ne ještě s p. Chalupným.

Neboť p. Chalupný, jak již je poctivý myslitel a svědomitý, pečlivý kritik, napadá mne bez nejmenších důvodů *paušálně*: jsem mu zastaralým zkosnatělcem, který „nepokračuje s dobou“, který opakuje po patnáct let jedno a totéž, dokazuje bombasticky samozřejmosti a triviality — zkrátka někým, přes koho jde již „pokrok“ personifikovaný p. Chalupným. Ano, p. Chalupným, který chce „opravovat a doplňovat“ naše myšlenky (naše: rozuměj „modernistické“ generace z let devadesátých, neboť p. Chalupný hází mne laskavě do společného pytle nebo lépe do společné šachty s jiným zatracencem, J. S. Macharem), jest již křtěn na jméno *Pokrok*: v něj se toto božstvo vtělilo, on je na ten čas jeho ztělesněním v literárních Čechách, on, dr Chalupný toho času ve Velvarech. Dává nám ještě týden času, abychom tento pokrokový mythus pochopili a s ním se spřátelili — jinak po týdnu: hlava dolů!

Jaká geniální idea pokroku, hodná sociologa Chalupného! Jaká přímo kloboučnický geniální idea! Ano, myšlenky a činy stárnou jako klobouky, a my, máme-li obstat, musíme si je dát předělat kloboučnickovi E. Chalupnému ve Velvarech do nejnovější fačony.

Jak prostě řešení spleť otázky o pokroku! Přímou Kolumbovo vejce! Stačí od nynějška, dostanou-li se dva lidé do myšlenkového sporu, aby ukázali jen — *svoje křestní listy* a věc je rozřešena! Kdo je mladší, má pravdu. *Šel dál* — šel za staršího! Opravuje a doplňuje staršího!

A na to, jak se má jíti dál, podal p. Chalupný pamětihodný recept. Chce *prý* býti střízlíkem, který se dá vynést na hřbetě orla do výše a pak vzletí ještě o kousek nad orla, přebije orla!

Znamenitě. Jenže tato zdánlivě přeskromná theorie páchne po čertech — *podvodem*, nezdá se vám? Je to theorie *šlepečného pasažera*, a každý kočí poví p. Chalupnému, co si o ní myslí a jak jedná s lidmi — bývají to ovšem většinou kluci — kteří se jí spravují. Já pro svoji osobu těším se hozně, jak podle tohoto receptu překoná co nejdřív p. Chalupný ku příkladu Shakespeara. Vzne se na jeho křídlech do výše a pak napíše něco, co přebije Hamleta. Bude to podiváná!

A teď uvažte, že jsou orlové, kteří nechtějí rozuměti takovýmto pokrokovým střízlíkům a nechtějí jim sloužit za tramvaj. Jaká nepokroková havěť, tihle orlové! A rozumí se, že pokrokový střízlík p. Chalupný degraduje je hned na krkavce a později třeba ještě na vrabce — neboť pernatá fauna jest nevyčerpatelná a pokrokový metakritik p. Chalupný dovede podle potřeby napodobit výborně i manýru pokrokové kritiky české, která pro svoji terminologii plnila lesy i háje.

Ne, přeslavný pane doktore a autore filosofického opusu! Ne, tisíckrát nel *Tuto* pokrokovou theorii račte co nejdřív uložit na půdu právě jako theorii o roztočivých metamorfosách orlů v havranu, i svoji přeukrutnou ironii pracující husími nožkami. Člověku jako já, který vysuoval vždycky jako prostý literát a literární kritik a nekoketoval s žádnou heraldickou zvěří, může být jen k smíchu.

Až budete kdysi doopravdy myslit a ne lepit sociologické traktáty a špatné po-

lemiky a kritiky, pochopíte, že *žádný opravdový čin v říši ducha nedá se překonat*. Stojí sám pro sebe, hotový a dovršený na věky. Dá se podniknout jiným člověkem s jinou odvahou a s jinou nejistotou výsledku — ale pak je to již také jiný čin!

Pak pochopíte také, že v duševním světě nemůže se nikdo „svěztí s sebou“. Předchozí generace může ukázat cesty, ano — ale projít, proletět jimi musí *každý sám, vlastní silou, vlastním křídlem!*

Ne, o pokroku musíte se naučit od základu jinak myslet — ne tímto střízlivým podvodnictvím. Jinak: čestněji a rozumněji! Pak pochopíte, že po patnácti letech *nemusíme býtí dále* — pak pochopíte, že jsme mohli jítí po případě i nazpět. A šli jsme, věřte, milý pane, jsou-li možny takové nesmyslné fráze a logické absurdnosti, jako je „hyperkriticismus“, a *takové* pokrokové teorie jako vaše! Pak pochopíte také, že není nijak nečestno „dokazovat nejprimitivnější předpoklady literárně kritické pokrokové inteligenci“, zvláště je-li ta pokroková inteligence taková jako vy a nemá-li o nich potuchy. Pak pochopíte, že vývoj potřebuje občas několik duchů, aby původní a základní pojmy, zkalené, znečištěné pozdějším „pokrokem“, *vrátili původní čistotě a rylosti, aby je znova vymezili a upevnili*. A nehněval bych se na svůj osud, kdyby mně vykázal tento úkol v české literatuře — přes váš střízlivý posměch byl bych, věřte, v dobré společnosti.

Ne, pane Chalupný: následník nemusí býtí vždycky pokračovatelem a dovršitelem, může býtí a bývá často, jako vy v našem případě, *jen kazitelem, rušitelem a prznitelem!*

Pak pochopíte také, že člověk šedesátiletý může býtí duševně mladší než třeba třicetiletý, a odpustíte si pro podruhé prázdné fráze o čtyřicetiletých zkostnatělých — již proto, že vedou rovnou k ripostě o „lidech, kteří nebyli nikdy mladí“, k výroku, který vás právem tolik pálí.

Ach, můj *poměr k mládeži! Oč je čistším a čestnějším*, než jak by byl podle p. Chalupného. Čte-li mne a chválí-li mne mládež, jak píše p. Chalupný, nepokládá jsem to nikdy za osobní úsluhu a planou zdvořilost, nýbrž domníval jsem se pošetile, že to platí *věci*: mému slovu, mojí myšlence, mému snu. A nevyvozoval jsem z toho povinnost kývatí ke každé její pošetilosti a brátí za vrchol pokroku a poslední vy-možnost každý její nápad. *Miluji mládež — ale milovat není koketovat s ní*. Nechei, aby přehlížela moje nedostatky — jako já nechei tleskat jejím chybám. To je mužný, čestný poměr dvou rovnocenných pracovníků na témže díle, které sluje budoucnost — a vedle něho vypadá úžasně uboze a malicherně všecko sentimentálníčení hyperpokrokového p. Chalupného.

Tedy: sleduju *myšlenku* mládeže — ale to neznamená mně, abych za ní docházel do schůzí (kam mne, nota bene, nikdo nikdy nezve) a miliskoval se s ní prázdnými frázemi. Víím, že jest dnes papír a tisk laciný a že všecko, co jen trochu vypadá jako myšlenka a mohlo by se potmě za ni brát, se tiskne — i nebojím se, že mně něco z jejího života, opravdového života unikne.

Nechei také sentimentálně podle podučitelské lyriky p. Chalupného „přikládat s láskou ruku na tepnu jejího života“ — neboť tak zachází se jen s nemocnými a já poctívám mládež přesvědčením, že jest zdráva a že by sama odmítla takovou staromládeneckou afektaci.

Ostatně ad vocem mládež. Neužívá tu p. Chalupný nepěkné žurnalistické pa-trony, lstivé generalisující formulky? Mluví za mládež — a má k tomu právo? Jest

mládeží on a několik jeho druhů — celou mládeží nebo jen úžasně nepatrným jejím zlomkem?

Na konci své polemiky objevuje p. Chalupný *pohnutku* mého článku: *mstu* — mstu prý za to, že zkritisoval kdysi můj styl. To jest insinuace tak ubohá a nízká, že se člověku těžko překonává odpor z ní. Ale věc musí býtí dohovořena, a klidně dohovořena: nenapadá mne poctívát p. Chalupného rozhorlením, nestojí za ně.

Pan Chalupný ví nejlépe sám, kdy a kolik mne chválíval a jak rezervace jeho nebyly opravdu víc než kapkou v poháru: v oněch Moravských rozhledech mnil lehdy, že jsem v poslední době svých „vad“ ve stylu se většinou zbavil... Pan Chalupný ví i, že „výtky“ jeho jsem docela klidně a věcně vyvrátil v listové diskusi. Bude-li chtět přesto po druhé bájit, musí bájit s trochu větším nákladem invence. Kdybych se byl chtěl „mstít“, nemusil jsem „slídit celý rok“ — p. Chalupný uve-řejníl přece již dříve svůj opus sociologický, polemisoval řadou článků s dr Herbenem. Myslí opravdu, že opus jeho jest dokonalost sama a nedává kritikovi místa k útoku? Myslí, že polemiky jeho byly tak vysoké a tak nádherně inspirované, že byly mimo dostřel? Pánové Herben, Machar i Neumann dokázali celému světu vyjma p. Chalupného pravý opak. Tenkrát ležel p. Chalupný neslavně na zemi, tvářív v blátě: *tenkrát* se mohl bez nebezpečí mstít, kdo chtěl...

8. února 1906.

Zasláno

Pročetli jsme poslední knížku veršů p. J. Holého Adamovské lesy a míníme, že celá jeho aféra nemá s literárním uměním nic společného. Verše jeho jsou většinou triviální zboží na sensaci vypočtené; chrání-li se p. Holý, nechrání se tím svoboda a volnost literární tvorby, nýbrž surovost srdce a úplný nedostatek vkusu, slušnosti a čestnosti. Jest právě rozdíl mezi satirou a surovostí.

Protest tento je inspirován ryším citem literárním a máme proto plně právo odmítnouti zakročení zemské školní rady, jehož litujeme a které nám přichází svrchovaně nevhod, poněvadž celý případ komplikuje a staví p. Holého do mučednické pózy.

Jinak stojíme s ostatní veřejností zajedno v tom, že literárně činný učitel má právo na volný projev svého talentu a nemá býtí volán k zodpovídání nadřízenými úřady.

V Praze a ve Vídni 21. února 1906.

Jaroslav Kvapil, F. V. Krejčí,
J. S. Machar, A. Sova, F. X. Šalda